

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยนำเสนอหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ
  - 1.1 ทฤษฎีพัฒนาการเลือกอาชีพ
  - 1.2 ทฤษฎีการเลือกอาชีพ
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ

ทฤษฎีพัฒนาการเลือกอาชีพ

ซูเปอร์ (จันท์เพ็ญ ทองหยิบ. 2536 : 8 - 12 ; อ้างอิงมาจากซูเปอร์. 1957 : 99 - 108) กล่าวถึงความรู้พื้นฐานเบื้องต้นของทฤษฎีไว้ 12 ประการคือ

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาในด้านพัฒนาการทางอาชีพของบุคคล เพราะบุคคลย่อมแตกต่างกันทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ ดังนั้นการเลือกอาชีพของบุคคลก็ควรต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
2. ความสามารถในตัวบุคคล บุคคลแต่ละคนมีขีดความสามารถหรือลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในงานอย่างใดอย่างหนึ่ง การที่จะเปรียบเทียบความสามารถ

ของบุคคลนั้นทำยาก เพราะบุคคลมีความสามารถเฉพาะตัวแตกต่างกัน

3. รูปแบบความสามารถในอาชีพ เฉพาะลักษณะของอาชีพแต่ละอาชีพจะมีรูปแบบของความสามารถที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละอาชีพ เช่น ความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ ต่างไปจากอาชีพหนึ่ง

4. การเปลี่ยนแปลงและบทบาทของรูปแบบ บุคคลส่วนมากจะเปลี่ยนแปลงบิดามารดาหรือบุคคลอื่น ๆ ในด้านการประกอบอาชีพ เด็กก็จะสนใจอาชีพโดยการเปลี่ยนแปลงจากอาชีพของผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้ใหญ่ควรเป็นรูปแบบที่ดีให้แก่เด็ก

5. ความต่อเนื่องของการตัดสินใจ การที่บุคคลจะเลือกอาชีพอะไรนั้น การตัดสินใจ ต้องจัดให้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่หรือทำงาน รวมทั้งด้านสภาพย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ ดังนั้นการเลือกและการตัดสินใจจึงต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป

6. ช่วงชีวิต กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตามชีวิตของบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

6.1 ขั้นการเจริญเติบโต ขึ้นนี้อยู่ในช่วงตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 14 ปี การพัฒนาการระยะนี้โดยทั่วไปเป็นการพัฒนาความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเอง ความสามารถ เจตคติ ความสนใจ และความต้องการ ระยะการเจริญเติบโตแบ่งออกเป็นระยะได้ 4 ระยะ คือ

6.1.1 ระยะเด็กไม่มีความสนใจในอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 3 ปี เด็กจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว

6.1.2 ระยะจินตนาการด้านอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 4 - 10 ปี เด็กจะมีจินตนาการด้านอาชีพตามความเพ้อฝันของตนเอง

6.1.3 ระยะสนใจในอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 11 - 12 ปี เด็กจะมีความสนใจในอาชีพมากขึ้น ความสนใจนี้อยู่บนรากฐานของความชอบและไม่ชอบ

6.1.4 ระยะพิจารณาความสามารถ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 13 - 14 ปี เด็กจะให้ความสำคัญต่อความสามารถของตนเป็นพื้นฐานในการพิจารณาเกี่ยวกับอาชีพ

6.2 ขั้นการสำรวจ ขึ้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 15 - 24 ปี ในระยะนี้บุคคลจะสำรวจ

ตนเองและการสำรวจอาชีพ เพื่อแสวงหาข้อมูลและสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งได้จากกิจกรรม ในโรงเรียนและการทำงานพิเศษ ระยะของการสำรวจแบ่งออกเป็นระยะย่อย 3 ระยะ คือ

6.2.1 ระยะทดลองเลือกอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 15 - 17 ปี เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาอาชีพและทดลองการเลือกอาชีพ โดยอาศัยเหตุผลหลายประการ เช่น ความต้องการ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถ แต่ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกอาชีพที่แน่นอน

6.2.2 ระยะหวัเลียงหัวต่อของพัฒนาการด้านอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 18 - 21 ปี เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาเลือกอาชีพจากปัจจัยต่าง ๆ ตามสภาพความเป็นจริง เช่น โอกาสที่จะได้รับการศึกษา โอกาสที่จะได้รับการประกอบอาชีพนั้น

6.2.3 ระยะทดลองปฏิบัติงาน ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 22 - 24 ปี เป็นระยะที่บุคคลตัดสินใจทดลองปฏิบัติงาน

6.3 ขั้นเริ่มต้นประกอบอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 25 - 44 ปี ในระยะนี้ บุคคลเริ่มทำงานถาวรเมื่อได้พงานที่เหมาะสม แต่ถ้าบุคคลยังไม่พงานที่เหมาะสมหรืองานที่พอใจก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงงานในระยะต้น ๆ ในระยะทดลองปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็นระยะย่อย ๆ 2 ระยะ คือ

6.3.1 ระยะทดลองปฏิบัติงาน ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 25 - 30 ปี เป็นระยะที่บุคคลได้ตัดสินใจประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว แต่ถ้าอาชีพนั้นยังไม่มีความเหมาะสมหรือยังไม่พอใจ อาจมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่ได้

6.3.2 ระยะอาชีพถาวร ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 31 - 44 ปี เป็นระยะที่บุคคลพบกับอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง เริ่มตั้งใจทำงานเพื่อความมั่นคงในอาชีพ

6.4 ขั้นรักษาความมั่นคงในอาชีพ ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 45 - 65 ปี ในระยะนี้ บุคคลจะขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและหาความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ

6.5 ขั้นเสื่อมถอย ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลจะลดลง เนื่องจากความชราของบุคคลและจะเลิกประกอบอาชีพไปในที่สุด

7. รูปแบบในการประกอบอาชีพ รูปแบบของอาชีพขึ้นอยู่กับระดับสังคม เศรษฐกิจ และโอกาส ซึ่งรูปแบบอาชีพนี้ ได้แก่ ระดับความสูงต่ำของอาชีพ ความถี่ในการเปลี่ยนงาน อาชีพ

บางอย่างเปลี่ยนงานบ่อย แต่อาชีพทางอย่างไม่ต้องเปลี่ยนงานบ่อย

8. การพัฒนาอาชีพ ควรได้รับการแนะแนว ในเรื่องอาชีพควรได้รับการแนะแนวที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดพัฒนาอาชีพอย่างเหมาะสม โดยอาจจะให้ทดลองฝึกบ้างตามโอกาสอันควร

9. การพัฒนาอาชีพ เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอันจะทำให้บุคคลเข้าใจตนเอง รู้จักความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถประเมินความสามารถของตนเองกับโอกาสที่สามารถเป็นไปได้จริง

10. ความไม่คงที่ของรูปแบบอาชีพ รูปแบบของอาชีพขึ้นอยู่กับระดับของสังคม เศรษฐกิจของบิดามารดา สติปัญญา ความสามารถและความสนใจของบุคคลจะไม่คงที่เช่นเดียวกับพัฒนาการของบุคคลตามช่วงชีวิต ซึ่งระหว่างช่วงของการเจริญเติบโตและระยะต้นของช่วงการสำรวจของบุคคลจะมีความเข้าใจเพียงเล็กน้อยต่อกระบวนการพัฒนาอาชีพ แต่ความเข้าใจอันเล็กน้อยนี้จะมีประโยชน์สำหรับกระบวนการนี้ ในช่วงหลังของขั้นการเจริญเติบโต ขั้นการสร้างหลักฐาน และขั้นของชีวิตที่มั่นคง

11. ความพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตำแหน่ง บทบาทของบุคคล จะพึงพอใจในงานดังกล่าวนั้นเหมาะกับวิถีชีวิต ความสามารถ และการได้สวมบทบาทตามที่บุคคลนั้นต้องการ ซึ่งระดับความพอใจจะขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาอัตมโนภาพของบุคคล

12. งานคือวิถีทางของชีวิตนั้น คืองานเป็นวิถีทางแห่งชีวิตของบุคคล การที่บุคคลจะพึงพอใจในงานและพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเองนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลค้นพบวิถีทางที่ใช้นำแสดงความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ และค่านิยมของบุคคลนั้น และสามารถกระทำได้ตามบทบาทที่บุคคลนั้นได้เลือกแล้ว

ทองเรือน อมรัชกุล (2528 : 5 - 7) ได้แบ่งช่วงระยะของการพัฒนาทางอาชีพไว้ดังนี้

1. ช่วงเวลาของการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง การพัฒนาความสามารถและความสนใจ ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิดในเรื่องอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วง 14 ปีแรกของชีวิต ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้คือ

1.1 ระยะที่เด็กยังไม่สนใจการเลือกอาชีพ ระยะนี้อยู่ในช่วง 3 ปีแรกของชีวิต

1.2 ระยะที่เด็กคิดถึงอาชีพ แต่เป็นในลักษณะเพื่อฝัน ระยะนี้บุคคลมีอายุระหว่าง 4 - 10 ปี

1.3 ระยะที่เด็กพิจารณาความสนใจของตนในอาชีพต่าง ๆ ระยะนี้บุคคลมีอายุระหว่าง 11 - 12 ปี

1.4 ระยะที่เด็กพิจารณาความสามารถในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ระยะนี้บุคคลมีอายุระหว่าง 13 - 14 ปี

2. ช่วงเวลาของการสำรวจตนเอง สำรวจอาชีพ เริ่มมีประสบการณ์จากการทำงาน และทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นช่วงที่บุคคลตระหนักว่าอาชีพเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต ช่วงนี้บุคคลมีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี แบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ

2.1 ระยะที่บุคคลเริ่มพิจารณาเลือกอาชีพโดยยังไม่ได้ตัดสินใจแน่นอน ซึ่งจะพิจารณาจากความต้องการ ความสนใจ ค่านิยม ความสามารถ และโอกาสในการได้งานทำ ระยะนี้บุคคลจะมีอายุระหว่าง 15 - 17 ปี

2.2 ระยะหวั่นไหวหวั่นต่อของพัฒนาการด้านอาชีพ ระยะนี้บุคคลจะพิจารณาเลือกอาชีพจากสภาพความเป็นจริงมากขึ้น อายุระหว่าง 18 - 21 ปี

2.3 ระยะทดลองปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นการได้ประเมินความถนัด ความสามารถ และความเหมาะสมต่าง ๆ

3. ระยะที่บุคคลเริ่มประกอบอาชีพที่ถาวรแต่ในช่วงต้น ๆ ของระยะนี้อาจมีการทดลองงานหรือเปลี่ยนงานได้ ถ้างานนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่พอใจ โดยมากถ้าเป็นงานระดับวิชาชีพ อาจไม่มีการทดลองงานหรือเปลี่ยนงาน อายุระหว่าง 25 - 44 ปี แบ่งเป็น 2 ระยะ

3.1 ระยะที่บุคคลลงมือประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรรแล้ว แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงถ้างานไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่พอใจ บางรายอาจไม่มีขั้นนี้เพราะประกอบอาชีพถาวรเลย ไม่เปลี่ยนงาน อายุประมาณ 25 - 30 ปี

3.2 ระยะที่บุคคลลงมือประกอบอาชีพอย่างถาวร อายุระหว่าง 31 - 44 ปี

4. ระยะที่บุคคลมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ในระยะนี้บุคคลมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพที่เลือกแล้ว และสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ อายุ

ประมาณ 45 - 65 ปี

5. ระยะที่ประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลจะลดลงเนื่องจากความชรา อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป แบ่งเป็น 2 ระยะคือ

5.1 ช่วงที่บุคคลเริ่มลดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ อายุประมาณ 65 - 70 ปี

5.2 ช่วงที่บุคคลเลิกประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง เป็นช่วงที่บุคคลจะใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงด้วยการพักผ่อนโดยไม่ประกอบอาชีพใด ๆ เลย อายุ 71 ปีเป็นต้นไป

มาโนชญ์ ชุนกอง (2532 : 9 - 10) ได้เสนอหลักเกี่ยวกับการพัฒนาทางอาชีพไว้ดังนี้

1. การพัฒนาทางอาชีพเป็นขบวนการที่ต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาานกว่าจะเกิดขึ้น
  2. การพัฒนาทางอาชีพเป็นตามขั้นตอนและมีระยะ เรียบแบบแผน
  3. บุคคลจะมองเห็นความจริงเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น นับตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงผู้ใหญ่
  4. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง เริ่มตั้งแต่ก่อนวัยรุ่นและเข้าใจชัดเจนขึ้นเมื่อผู้ใหญ่
  5. วิถีทางและอัตราการเคลื่อนไหวของแต่ละบุคคลจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับสติปัญญา สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของบิดา มารดา ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ ทักษะ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
  6. แขนงอาชีพที่แต่ละบุคคลเลือกเกี่ยวข้องกับความสนใจ ค่านิยม และความต้องการ เลียนแบบจากบิดามารดา หรือสังคมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งระดับและคุณภาพของการศึกษา
  7. ความพอใจในงานและชีวิตขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสามารถ ความสนใจ ค่านิยม และบุคลิกภาพในงานอาชีพ
  8. บุคคลจะเลียนแบบจากบิดามารดาโดยทางอ้อม ซึ่งมีบทบาทต่อการเลือกอาชีพ
  9. การพัฒนาทางอาชีพจะดำเนินไปตลอดเวลา
  10. คุณสมบัติของบุคคลหนึ่งอาจเหมาะสมกับอาชีพหนึ่งเท่านั้น
- นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528 : 73 - 74) ได้สรุปแนวความคิดของซูเปอร์ในเรื่องของ

พัฒนาการทางอาชีพว่า บุคคลจะต้องมีภารกิจทางด้านอาชีพเกิดควบคู่ไปด้วย และเขาได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาการทางอาชีพไว้ดังนี้

1. ตัวเลือกทางอาชีพมีความเด่นชัดมากขึ้น อายุ 14 - 18 ปีบุคคลเริ่มมีความคิดว่างานบางชนิดเหมาะกับเขามากกว่าอย่างอื่น พัฒนาความคิดรวบยอดของตนเองและเริ่มเสาะแสวงหาการศึกษาที่เหมาะสม ตระหนักในเรื่ององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการไปสู่จุดหมายทางอาชีพของเขา และเริ่มการวางแผนการทางอาชีพของตนเอง
2. ตัวเลือกทางอาชีพจะมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ระหว่างอายุ 18 - 20 ปี มีความสนใจในอาชีพที่เฉพาะเจาะจงไปได้ไม่กว้างและคลุมเครือเหมือนสมัยก่อน เช่น แต่เดิมอาจชอบเรียนสาขาวิทยาศาสตร์ แต่ในช่วงนี้สามารถบอกได้ว่าจะสนใจในทางจักษุแพทย์ เป็นต้น มีการตัดสินใจและตระหนักในความสามารถของตนเองว่าจะไปในทิศทางอาชีพที่สนใจได้หรือไม่ มั่นใจมากขึ้นในทางเลือกของตน
3. ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ อายุ 21 - 24 ปี มีความต้องการที่จะดำเนินการตามแผนทางอาชีพที่ได้เลือกแล้ว รู้ความต้องการ วางแผนที่จะก้าวสู่อาชีพนั้น ๆ
4. สร้างความมั่นคงถาวรของตัวเลือก อายุ 23 - 25 ปี บั๊กหลักมั่นคงในอาชีพที่ได้เลือกแล้ว ใช้ความรู้ความสามารถเต็มที่ในงานที่ทำ สร้างความมั่นคงและปึกแผ่นในการทำงาน
5. สร้างความแข็งแกร่งและก้าวหน้า อายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป มีความต้องการความแข็งแกร่งและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีการวางแผนเพื่อความก้าวหน้าและไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

อัมพา บุษยศิริรักษ์ (2537 : 12) ได้สรุปทฤษฎีพัฒนาการทางด้านอาชีพว่า บุคคลจะมีการพัฒนาการทางอาชีพเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องตามลำดับช่วงของอายุ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองทางอาชีพตลอดเวลา จะช่วยทำให้บุคคลมีโอกาสเลือกอาชีพได้ตามความรู้สึกนึกคิดทางอาชีพ ประสบการณ์ ความถนัด และความสามารถของตนเอง ในการพัฒนาเรื่องอาชีพนั้นต้องพัฒนาทั้งตนเอง พัฒนาอาชีพ สังคมและเศรษฐกิจ ตั้งแต่เล็กจนโต

จากทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ จะเห็นว่าบุคคลจะมีการพัฒนาการทางด้านอาชีพเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบต่อเนื่องตามลำดับช่วงของอายุ จะมีการแสวงหาอาชีพที่มีความเหมาะสมกับ

ตนเอง ต่อมาจะพัฒนาจากการแสวงหาเป็นการสร้างความมั่นคงและเป็นความก้าวหน้าในการทำงาน โดยเฉพาะในช่วงอายุ 17 - 20 ปี จะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยรุ่น ต้องมีการกระตุ้นให้สำรวจตนเอง สำรวจอาชีพ และสร้างเสริมประสบการณ์ในด้านการเลือกอาชีพให้ถูกต้องอีกด้วย

ทฤษฎีการเลือกอาชีพ

กินสเบิร์ก (Ginzberg. 1966 : 47 - 57) กล่าวถึงการเลือกอาชีพว่า เป็นกระบวนการตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่เป็นการตัดสินใจที่เป็นลำดับติดต่อกันไป แต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของอายุแต่ละบุคคลซึ่งกาลเวลาเหล่านี้จะไม่หวนย้อนกลับหลังไปอีก ดังนั้นเมื่อตัดสินใจแล้วจะกลับหลังไม่ได้ การเลือกเป็นกระบวนการที่มุ่งไปสู่กาลข้างหน้า และจะจบลงด้วยการประนีประนอมระหว่างความสนใจ ความต้องการของตนเอง กับความเป็นจริงในโลก ดังนั้นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกอาชีพตามทฤษฎีของกินสเบิร์กจึงมี 3 ประการ คือ

1. การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ (Process)
2. กระบวนการเลือกอาชีพจะย้อนกลับหลังไม่ได้ (Irreversible)
3. การเลือกอาชีพจะมีการประนีประนอมขั้นสุดท้ายระหว่างความสามารถและความ เป็นจริงของสภาพแวดล้อม (Compromise)

ฮอลแลนด์ (Holland. 1966 : 132) มีความเชื่อว่าความสนใจในอาชีพและความพอใจในอาชีพของบุคคลมีส่วนสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคล ดังนั้นถ้าบุคคลใดต้องการเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับตนเอง การสำรวจความสนใจในอาชีพเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ทราบถึงบุคลิกภาพของบุคคลนั่นเอง

เครช (Krech. 1962 : 130) ได้กล่าวว่า การเลือกงานหรือเลือกอาชีพนั้นนับว่าเป็นจุดที่ยุ่ยากลำบากจุดหนึ่งของบุคคล เมื่อเลือกแล้วจะเป็นได้จริงตามที่เลือกหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การเลือกขั้นสุดท้าย ซึ่งจะตัดสินใจว่าคนนั้นเป็นบุคคลที่จะ เกิดความพอใจถ้าได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ

สำเนา ขจรศิลป์ (2529 : 39 - 41) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์

(Holland) ว่า ฮอลแลนด์ได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้ดังนี้

1. การเลือกอาชีพเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพของคน ความสนใจในอาชีพแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพในการทำงาน การใช้เวลาว่าง และงานอดิเรกของบุคคล
2. การสำรวจความสนใจในอาชีพเป็นการวัดบุคลิกภาพของบุคคล
3. ถ้าบุคคลเลือกประกอบอาชีพอย่างหนึ่งอันเนื่องมาจากประวัติและบุคลิกภาพของเขา อาชีพอย่างเดียวกันนั้นก็จะต้องดึงดูดความสนใจจากบุคคลที่มีบุคลิกภาพหรือลักษณะที่ตรงหรือคล้ายคลึงกัน
4. บุคคลแต่ละคนมีความสนใจต่ออาชีพอยู่ 2 - 3 อาชีพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเลือกอาชีพมาก
5. ความพึงพอใจ ความมั่นคง และความสำเร็จในการประกอบอาชีพขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพของบุคคลกับสภาพแวดล้อมของงาน

ฮอปพอค (Hoppock, 1967 : 111 - 112) ได้เสนอแนวคิดในการเลือกอาชีพไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. คนเราเลือกอาชีพเพื่อสนองต่อความต้องการ
2. การตัดสินใจเลือกอาชีพนั้นก็เพราะเชื่อว่าอาชีพที่เลือกนั้นจะตอบสนองความต้องการของเขาได้ดีที่สุด
3. ความต้องการจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ
4. พัฒนาการทางอาชีพเริ่มจากบุคคลเริ่มตระหนักว่ามีอาชีพบางชนิดที่จะทำให้เขาได้รับความพึงพอใจและสามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้
5. สิ่งที่จะเป็นเครื่องแสดงว่าเรามีพัฒนาการทางการเลือกอาชีพมากขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าเราเข้าใจว่าการเลือกอาชีพของเราได้สนองต่อความต้องการของตนเพียงใด
6. ข้อมูลส่วนบุคคลมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยจะทำให้เข้าใจว่าเขาต้องการอะไร และจะต้องปรับปรุงอะไร
7. ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยจะทำให้เขาค้นพบว่าอาชีพนั้นสนองต่อความต้องการของเขาหรือไม่

8. ระดับความพึงพอใจในงานขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่างสิ่งทีงงานนั้นให้กับเขาและความต้องการของเขา

9. การเลือกอาชีพสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ถ้าเขารู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงจะทำให้เขาได้รับการตอบสนองที่ดีกว่างานเดิม

จากทฤษฎีการเลือกอาชีพ จะเห็นได้ว่าบุคคลนั้นการเลือกอาชีพเพื่อสนองต่อความต้องการ ความพึงพอใจ การที่จะการเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับตนเองนั้นต้องมีความเข้าใจตนเองว่าตนมีความสามารถ ค่านิยม และความต้องการของอาชีพอย่างไร เมื่อบุคคลมีความเข้าใจตนเองและมีพัฒนาการทางอาชีพเหมาะสมก็จะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและอาชีพได้อย่างถูกต้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

ความหมายการประกอบอาชีพอิสระ

กรมสามัญศึกษา (2535 ก : 15) ได้ให้ความหมายการประกอบอาชีพอิสระว่า คือ การรวมกลุ่มของนักเรียนเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน โดยมีการวางแผนการจัดการและดำเนินการด้วยกลุ่มตนเองตามสภาพเวลา กำลังความสามารถ จนก่อให้เกิดคุณธรรมและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

สุรพร ศรีทองกิตติคุณ (2521 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชีพอิสระหมายถึงงานอาชีพที่แต่ละบุคคลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องไปรับจ้างผู้อื่นเสมอไปหรือจะไปรับจ้างก็ทำได้

อารีรัตน์ พัฒาเพ็ญ (2529 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อาชีพอิสระหมายถึงอาชีพที่หารายได้เองโดยไม่มีนายจ้างหรืออยู่ในฐานะลูกจ้าง

ประดิษฐ์ ชาสสมบัติ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2532 : 18) กล่าวว่า การประกอบอาชีพอิสระ หมายถึง การประกอบธุรกิจของบุคคลหรือของครัวเรือนหรือระหว่างหุ้นส่วนด้วยกัน เพื่อมุ่งหวังรายได้และกำไร โดยผู้ประกอบการเป็นผู้ทำงานในกิจกรรมของตนเอง ครอบคลุม

ตั้งแต่การประกอบอาชีพอิสระในสาขาเศรษฐกิจที่เป็นระบบ เช่น อาชีพแพทย์ หนายความ พยาบาล และตลอดจนการประกอบอาชีพที่ไม่เป็นระบบ ได้แก่ หาบเร่ แผงลอย

วินัย ณรงค์ฤทธิ์ (2530 : 11) กล่าวว่าไว้ว่า อาชีพอิสระหมายถึงอาชีพที่เป็นเจ้าของธุรกิจ หรือเป็นหุ้นส่วนในธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการประกอบอาชีพที่มีรายได้เป็นของตนเอง โดยไม่มีนายจ้างหรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง เช่น ค้าขายส่วนตัว ทำไร่ ทำนา

ทิพวัน ถือคำ (2533 : 43) ได้ให้ความหมายของคำว่าอาชีพอิสระไว้ว่า คือการประกอบอาชีพซึ่งผู้ประกอบการเป็นเจ้าของกิจการเองโดยยึดว่าเป็นอาชีพอิสระ เพราะผู้ประกอบการอาชีพไม่ได้เป็นลูกจ้างในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

จากความหมายของการประกอบอาชีพอิสระดังกล่าว สรุปได้ว่า การประกอบอาชีพอิสระหมายถึง บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันทำกิจการเพื่อหารายได้โดยการเป็นเจ้าของกิจการ มีการดำเนินการและตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยไม่มีนายจ้างหรือไม่อยู่ในฐานะลูกจ้าง

ประเภทการประกอบอาชีพอิสระ

ทพวงมหาวิทยาลัย (ปิยะมิตร เมธาธิระนันท์. 2537 : 35 ; อ้างอิงมาจาก ทพวงมหาวิทยาลัย. 2526 : 23) ได้จัดหมวดหมู่ของเยาวชนผู้ประกอบการอาชีพอิสระได้ 3 ประเภท คือ

1. ประเภทค้าขาย ได้แก่ ขายของชำ ขายข้าวแกง ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ขายของเล่นสำหรับเด็ก ขายเครื่องเขียนแบบเรียน ขายผักผลไม้ ขายอุปกรณ์การเกษตร และขายเครื่องสำอาง
2. ประเภทบริการ ได้แก่ รับจ้างทั่วไป รับเหมาก่อสร้างทั่วไป เสริมสวย รับซ่อมผ้า ขั้บรดส่งผู้โดยสาร รับซ่อมจักรยาน
3. ประเภทเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่ ทำนา ทำสวน และกรีดยาง
กรรมแรงงาน (ล้มพา บุษยศิริรักษ์. 2537 : 16 ; อ้างอิงมาจากกรรมแรงงาน. 2512 : 479) ได้แบ่งอาชีพออกเป็น 9 หมวด ตามการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพ พ.ศ. 2512
ไว้ดังนี้

1. งานที่ใช้วิชาชีพวิชาการ ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมขั้นสูง หรือผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมทางเทคนิคต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพ รวมถึงศิลปิน นักดนตรี นักประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้องใช้เวลาว่างลาดปราดเบรื่องเฉพาะงาน เช่น นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักศึกษา เป็นต้น
2. งานบริหารและงานจัดการ ได้แก่ ผู้ออกกฎหมาย ผู้พิจารณากำหนดนโยบายทั้งของรัฐและเอกชน งานอำนวยความสะดวกและงานจัดการขององค์กร เช่น นักบริหารของหน่วยงานรัฐบาล ผู้จัดการองค์การรัฐบาลหรือเอกชน
3. งานเสมียนพนักงาน ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพในสำนักงาน ทำงานเกี่ยวกับการจัดและการเก็บรักษาบันทึกประวัติและสถิติทุกชนิด ทำงานเกี่ยวกับการเงิน การธุรกิจอุตสาหกรรม ได้ตอบจดหมาย พนักงานเก็บตัว บุรุษไปรษณีย์ และเลขานุการ
4. งานเกี่ยวกับการค้า ทำงานเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าและบริการทุกชนิด ทั้งสินค้าส่งและค้าปลีก ผู้เร่ขาย นักโฆษณาสินค้า ผู้ให้คำปรึกษาและทำการใช้สินค้า ตัวแทนนายหน้าหาประกัน และผู้รับจำนำ
5. งานด้านบริการ ได้แก่ การเสริมสวย การปรุงอาหาร ผู้ให้บริการความปลอดภัย ตำรวจ เจ้าหน้าที่เรือนจำ และยาม
6. งานกลสิกรรม ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การประมง ทำไร่ ทำนา และทำสวน
7. งานการผลิตและการใช้อุปกรณ์ในการขนส่ง ได้แก่ การก่อสร้าง การบำรุงรักษา และซ่อมทางหลวง ผู้ใช้อุปกรณ์ในการขนส่งและอุปกรณ์อื่น ๆ รวมถึงผู้ทำงานประเภทต่าง ๆ
8. งานทหาร ได้แก่ ผู้ที่รับราชการทหาร ผู้รับราชการประจำในกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกองกำลังเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคง
9. งานที่มีอาจจัดประเภทได้ เช่น อาชีพกรรมกรและรับจ้างทั่วไป
สัญญา จิตตานนท์ (ทิพวรรณ ฎกานเงิน. 2536 : 23 ; อ้างอิงมาจาก สัญญา จิตตานนท์. 2527 : 16) ได้กล่าวว่าอาชีพอิสระถ้าจะแบ่งตามระดับการใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพแล้วแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่มอาชีพ ดังนี้คือ
  1. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับปริญญาหรืออนุปริญญาขึ้นไป เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ ผู้ตรวจบัญชี และครูอาจารย์ เป็นต้น

2. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับที่ต่ำกว่าอนุปริญญา คือ ช่างต่าง ๆ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมโลหะ ตัดเสื้อ เสริมสวย เป็นต้น

3. กลุ่มอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะหรือวิชาชีพใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ผู้ประกอบอาชีพขายของชำ ขายข้าวแกง ขายหนังสือต่าง ๆ ทำฟาร์ม เลี้ยงสัตว์ หาบแร่ ขับรถแท็กซี่ ตลอดจนผู้รับสินค้ามาขายเอง เป็นต้น

กรมวิชาการ (2530 : 4) ได้จำแนกประเภทของการประกอบอาชีพอิสระได้ดังนี้คือ อาชีพด้านอุตสาหกรรม ด้านการเกษตร ด้านคหกรรม ด้านพาณิชยกรรม และด้านศิลปหัตถกรรม

กรมสามัญศึกษา (2535 ก : 15) ได้แบ่งประเภทของการประกอบอาชีพเป็น

2 ประเภท คือ

1. อาชีพอิสระแบ่งออกเป็น

1.1 อาชีพอิสระ ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการผลิตชิ้นงานเพื่อจำหน่าย เช่น งานประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ ผลิตผลทางการเกษตร เป็นต้น

1.2 อาชีพบริการ ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการได้เอื้ออำนวยความสะดวกหรือให้บริการแก่ผู้บริโภค เช่น ช่างซ่อมรถยนต์ ช่างวิทยุโทรทัศน์ ช่างเสริมสวย เป็นต้น

2. อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพใดก็ตามที่ผู้ประกอบอาชีพไม่ได้เป็นเจ้าของกิจการเอง แต่ทำงานภายใต้ระบบหรือข้อกำหนดของหน่วยงานหรือนายจ้างที่ตนสังกัดอยู่ เช่น ข้าราชการ พลเรือน ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ พนักงานห้างร้าน บริษัท เป็นต้น

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การจัดแบ่งประเภทของอาชีพมีอยู่หลายแบบ ซึ่งจะแบ่งตามความรู้ความสามารถ ความถนัด และตามมาตรฐานของอาชีพ นอกจากนี้ยังแบ่งเป็นอาชีพอิสระ ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการเป็นเจ้าของกิจการ และอาชีพรับจ้าง ได้แก่ อาชีพที่ผู้ประกอบอาชีพมิได้เป็นเจ้าของกิจการ เป็นต้น

หลักการทั่วไปที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 ก : 50) กล่าวถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) ซึ่งได้กำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ มุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนา

LC
1049
ป.ธ.๒๒

10 M.A. 2508

4040172

สำนักหอสมุด

ประสิทธิภาพการเรียนการสอน พัฒนาทักษะด้านอาชีพ จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ การส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาและพัฒนากำลังคนให้ตรงกับสาขาที่ขาดแคลนให้เพิ่มมากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 ข : 65) กล่าวถึงแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 7 ได้กำหนดนโยบายข้อที่ 13 ว่าด้วยการศึกษาเพื่ออาชีพ มุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพทุกระดับทุกประเภท การศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพและสามารถพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมกับความถนัดสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง สังคม และการตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการแนะแนวการศึกษาด้านอาชีพเพื่อสร้างความตระหนักและศรัทธาในวิชาชีพ ตลอดจนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพของตนเอง

กรมสามัญศึกษา (2533 : 6 - 7) ได้เสนอแนวทางการจัดโครงการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในระดับมัธยมศึกษาให้ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุน เพื่อเพิ่มทักษะและประสบการณ์ทางอาชีพให้แก่นักเรียน การจัดรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้สอดคล้องส่งเสริมและสนับสนุนกันแล้วจัดกิจกรรมนักเรียนการเรียนการสอนและกิจกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามความสนใจของนักเรียนนำไปสู่การมีรายได้ต่อไป นอกจากนี้กรมสามัญศึกษา (2533 : 101) ได้กำหนดสิ่งละอันพันละน้อยไว้ว่านักเรียนจะรวมเป็นกลุ่มประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยเน้นอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เป็นการทำงานเป็นระบบ รู้จักประชุมปรึกษากัน การรู้จักพัฒนางาน การแก้ปัญหา การจัดบันทึกมติข้อตกลงต่าง ๆ รวมทั้งการทำบัญชี และการปฏิบัติตามมติหรือกติกาของกลุ่มโดยมีเป้าหมายว่า ในปี 2536 ผลผลิตจากอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนให้ได้ผลทั้งส่วนที่จำหน่าย ส่วนที่บริโภคหรือนำไปให้พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เมื่อประเมินค่าเป็นตัวเงินแล้วควรมีกำไรไม่ต่ำกว่าคนละ 50 บาทต่อปี

กรมสามัญศึกษา (2535 ข : 4) กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพโดยเน้นอาชีพอิสระที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ขั้นตอนกระบวนการประกอบอาชีพ จากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์ตรง ทั้งนี้ควรได้ทดลองปฏิบัติด้วย

หลักการของหลักสูตร กรมสามัญศึกษา (2535 ค : 1) ได้กำหนดหลักการทั้งหมด 3 ข้อ และข้อที่มุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพทั้ง 2 ระดับ มีดังนี้ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และเป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพและหรือการศึกษาต่อ สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะ เฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะ เศรษฐกิจและสังคม และเป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ ซึ่งตามหลักการดังกล่าวเมื่อโรงเรียนได้จัดให้ผู้เรียนได้ประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ผู้เรียนจะค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และมีทักษะในการประกอบอาชีพด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและพัฒนาอาชีพท้องถิ่นต่อไป

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2535 ค : 1) ได้ระบุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพดังนี้ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง และมีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและมีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีทักษะในการจัดการ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2527 : 25) ได้กล่าวถึงเรื่องการประกอบอาชีพว่า โดยปกติแล้วการเลือกทางดำเนินชีวิตและอาชีพที่เหมาะสมย่อมทำให้บุคคลมีความพึงพอใจและเป็นสุขกับชีวิตของการทำงานในอนาคตของเขา ซึ่งจำเป็นต้องให้ความรู้ตั้งแต่เล็ก ๆ ให้นักเรียนมีโอกาสได้รู้จักโลกของอาชีพให้กว้างขวางและมีความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ส่วนการมีรายได้ระหว่างเรียนนั้น ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2533 : 6) ได้กล่าวถึงความจำเป็นไว้ 6 ประเด็นด้วยกันคือ เพื่อหารายได้เลี้ยงชีพโดยสุจริต ช่วยเหลือฐานะผู้ปกครอง สนองการศึกษาเพื่อชีวิต ปลุกฝังคุณธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ อุดหนุน ส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม การรวมกลุ่มประกอบอาชีพโดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์ ส่งเสริมประสบการณ์ด้านอาชีพ โดยใช้ความรู้ ทักษะที่เรียนมาเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษา นอกจากนี้

กรมสามัญศึกษา (2535 ก : 16) ได้ระบุหลักการประกอบอาชีพอิสระไว้ดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษาเพื่อชีวิต ชุมชน และสังคม
2. หลักการพึ่งตนเองและมีอิสระแก่ตนเอง
3. หลักการจัดการนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
4. หลักการเรียนรู้จากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและการปฏิบัติจริง
5. หลักการตัดสินใจในการเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ความสนใจ

ความถนัด และความสามารถ

นอกจากนี้ โกวิท วรพิพัฒน์ (2534 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนวิชาอาชีพอิสระนั้น จะเป็นการปลูกฝังให้เด็กเป็นนายของตนเอง เป็นเจ้าของกิจการเล็กหรือใหญ่ตามกำลัง การสอนให้เด็กลงมือทำด้วยตนเอง มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม จะทำให้เด็กรู้จักการทำงานกับผู้อื่นได้ ทั้งนี้ นักเรียนต้องดำเนินการเองโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาปลูกฝังให้เด็กมีความรู้สึกรับผิดชอบ กระตือรือร้นในการทำงาน การสอนเป็นการสอนลักษณะ เสริมสร้างทักษะและเจตคติในการทำงาน ปลูกฝังคุณธรรมให้มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทนอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ

แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา (2535 ก : 16) มีดังนี้

1. มุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างนิสัย ทักษะคิด รู้จักคิด ทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง เสริมสร้างค่านิยมในการรู้จักทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ ประกอบอาชีพโดยสุจริตเน้นอาชีพอิสระ รู้จักคิดสร้างงานมากกว่าความใฝ่ใจในอาชีพรับจ้าง
2. มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณธรรมด้วยการปฏิบัติจริงจากการทำงานร่วมกันของนักเรียนจนเกิดคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ในตนเอง
3. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตรตามแนวทางแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสภาพสังคมปัจจุบัน เป็นวิธีหนึ่งของการป้องกันและแก้ปัญหาการว่างงาน เป็นกระบวนการ

ฝึกลักษณะนิสัยให้เยาวชนสู้งาน กล้าคิดกล้าตัดสินใจและกล้าทำอย่างมีข้อมูล มีลำดับขั้นตอนและมีจิตใจที่พร้อมจะเริ่มต้นใหม่ได้อีก หลังจากวิเคราะห์ผลได้ผลเสียจากประสบการณ์ของตนเอง

4. การพัฒนากิจกรรมการประกอบอาชีพอิสระ เป็นการเริ่มงานจากนโยบายระดับกรมสามัญศึกษา โดยเริ่มจัดเป็นกิจกรรมอิสระตามความสนใจให้นักเรียนรู้และเห็นประโยชน์จากการทำงาน

หลักเกณฑ์ตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ (สร.)

ตามประกาศกรมสามัญศึกษา (2535 ก : 17) เรื่องหลักเกณฑ์ตามโครงสร้างการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ณ วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2533 ได้ประกาศไว้ สรุปได้ดังนี้

1. โรงเรียนตั้งคณะกรรมการขึ้นประมาณ 7 คน มีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายและดูแลรักษาเงิน ส่งเสริมและพิจารณาอนุมัติโครงการกรรมการควรเป็นครูในโรงเรียน 3 คน และเป็นบุคลากรนอกโรงเรียน 3 คน คือนักการธนาคาร นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน
2. ให้นักเรียนรวมกลุ่มกัน 3 คนขึ้นไป เสนอโครงการอาชีพอิสระให้คณะกรรมการอนุมัติและจัดสรรเงินตามความเหมาะสม ทั้งนี้นักเรียนต้องใช้จ่ายเงินที่ร่วมกันลงทุนตามความสามารถของแต่ละคนก่อน ขาดเหลือจึงให้นักเรียนเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาให้ยืมเงินจากทุนโรงเรียนไม่เกินคนละ 500 บาท หากนักเรียนไม่รวมกลุ่มตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะไม่มีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาให้ยืมเงินทุน
3. ในการยืมเงินทุนให้มีข้อตกลงกำหนดเวลาชำระเงิน เพื่อใช้เป็นทุนส่งเสริมของนักเรียนกลุ่มอื่นต่อไป
4. โรงเรียนจัดให้มีที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้รู้ในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ดูแลคุณธรรมในการทำงาน การปฏิบัติงานตามโครงการ การทำงานอย่างมีระบบ
5. โรงเรียนส่งโครงการที่คณะกรรมการอนุมัติและรายงานผลตามโครงการให้จังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษาทราบ ในกรณีที่น่าเงินไปดำเนินการตามโครงการแล้วขาดทุน

หรือไม่สามารถนำเงินที่ยืมไปส่งคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ให้โรงเรียนเสนอขออนุมัติต่อคณะกรรมการแล้วรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบ

6. ให้กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา และจังหวัดนิเทศ ติดตามผล ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการแล้วรายงานผลการดำเนินงานเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

การนำการประกอบอาชีพอิสระสู่การปฏิบัติ

กรมสามัญศึกษา (2535 ก : 18) ได้นำการประกอบอาชีพอิสระสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ดังนี้

1. การกำหนดให้มีนักการธนาคาร นักธุรกิจ ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนรวมเป็นกรรมการ นั้น เป็นการกำหนดโครงสร้างแนวปฏิบัติงานบนพื้นฐานการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จึงเป็นภาระของผู้นำหน่วยงานทางการศึกษาที่ต้องศึกษาหาวิธีที่เหมาะสมในการชักชวน โน้มนำ นำทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและผู้รู้ทางด้านการเงินและเศรษฐกิจเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
2. การกำหนดให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม เป็นบริษัท เป็นชมรม ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เป็นการกำหนดกรอบไว้ให้นักเรียนฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เพราะการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยร่วมคิดร่วมทำงานกับผู้อื่น ย่อมทำให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดได้ปรับปรุงตนเองหลายแง่มุม การเสริมสร้างลักษณะนิสัยการทำงานเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องกับสภาพความต้องการ ความจำเป็นของสังคมไทยอย่างยิ่ง ทั้งจะทำให้เกิดระบบการจัดการ ระบบการวางแผนงาน ระบบการปรึกษาหารือ ระบบการประชุม ระบบอภิปราย เสนอเหตุผลข้อมูลเพื่อหาข้อยุติ ซึ่งจะเป็นกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและหมู่คณะมากขึ้น
3. การดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมอิสระในโรงเรียน ควรคำนึงถึงคุณภาพการจัดการศึกษา กล่าวคือ การดูแลและส่งเสริมกิจกรรมต้องไม่ทำให้นักเรียนเสียผลการเรียน เป็นกิจกรรมง่าย ๆ มีกระบวนการไม่สลับซับซ้อน ใช้เวลาระยะสั้น ๆ เป็นการลงทุนน้อยแต่ได้ผลลัพธ์เร็ว เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของนักเรียน
4. การจัดการเรียนการสอนในกระบวนการบริหารหลักสูตร เพื่อสร้างคุณลักษณะใน

การคิดสร้างงานของนักเรียน มีแนวทางในการเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพ
อิสระ ดังนี้

4.1 กิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชาในหลักสูตร ผู้สอนควรคิดกิจกรรมใน
รายวิชาของตนเอง กำหนดกิจกรรมไว้ในแผนการสอน

4.2 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในสถานศึกษา
มีกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีหรือยุวภาษาชาติ หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น
กิจกรรมกลุ่มอาชีพอิสระ (เกษตร คหกรรม ศิลปกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม
 ฯลฯ) โดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษากิจกรรม ติดตามผลและประเมินผลกิจกรรม

4.3 กิจกรรมอิสระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โรงเรียนควรสนับสนุนให้นักเรียน
สนใจประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนตามความสมัครใจ สนับสนุนให้อาจารย์
ที่ปรึกษาโครงการ นิเทศ ติดตาม และรวบรวมผลงานเอกสารต่าง ๆ ตามวิธีและขั้นตอนดังที่
กำหนดไว้ในในโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน

4.4 กิจกรรมพิเศษ เป็นกิจกรรมตามโอกาสและวาระที่เหมาะสมซึ่งโรงเรียน
สามารถจัดได้ เช่น กิจกรรมแสดงผลผลิต ผลงานที่นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องภาคภูมิใจ นอกจาก
นั้นเป็นการหารายได้แล้วควร เป็นกิจกรรมการประชาสัมพันธ์การส่งเสริมอาชีพอิสระในโรงเรียน
เป็นการส่งเสริมบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

ความรู้และทักษะที่ใช้ในการประกอบอาชีพอิสระ

กรมสามัญศึกษา (2534 : 2) ได้แบ่งความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพอิสระ
ภายในโรงเรียนเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. ความรู้ในด้านการผลิตสินค้าและบริการ สามารถรู้ด้านกระบวนการผลิตสิ่งของ
บริการจนได้เป็นสินค้าและบริการที่สามารถจำหน่ายได้
2. ความรู้ด้านการจัดการ เป็นการนำความรู้มาใช้ในการจัดบันทึกการประชุม การทำ
หนังสือเชิญประชุม การทำบัญชี เป็นต้น ความรู้ในด้านการจัดการที่นำมาใช้ส่งเสริมการประกอบ
อาชีพอิสระ ได้แก่ การจัดการในการผลิต การจัดการในการจำหน่าย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

และรายงานผล

3. ความรู้ด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม เป็นความรู้ในด้านการตัดสินใจ การใช้เหตุผล ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินการตามโครงการประกอบอาชีพอิสระ

ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้จัดทำคู่มือสำหรับผู้บริหาร คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษา โครงการ และคู่มือนักเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางและขั้นตอนการดำเนินการตามโครงการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการบริหารการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน กรมสามัญศึกษา (2535 ค : 29) กำหนดไว้ดังนี้

- 1.1 กำหนดนโยบาย
- 1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการ
- 1.3 ประเมินสภาพปัจจุบัน
- 1.4 เขียนโครงการของโรงเรียน
- 1.5 สรรหาและแต่งตั้งกรรมการ สอธ.
- 1.6 ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจ
- 1.7 รับสมัครกลุ่มนักเรียนที่ทำโครงการ
- 1.8 แต่งตั้งที่ปรึกษาประจำโครงการ
- 1.9 ดำเนินการให้นักเรียนเขียนโครงการ
- 1.10 พิจารณาอนุมัติโครงการ
- 1.11 รายงานโครงการที่ได้รับอนุมัติ
- 1.12 กำกับดูแลกลุ่มนักเรียนให้ดำเนินงานตามโครงการ
- 1.13 ประเมินผลโครงการ
- 1.14 รายงานผลโครงการ
- 1.15 นิเทศ ติดตาม สนับสนุน สร้างขวัญและกำลังใจ

2. ขั้นตอนการทำงานของครูที่ปรึกษา เพื่อให้การดำเนินงานของนักเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ของโครงการ หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2535 ก : 16) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำงานของครูที่ปรึกษาโครงการ ดังนี้

- 2.1 ศึกษาวัตถุประสงค์ แนวทาง และรายละเอียดของโครงการ สอธ.
- 2.2 วางแนวปฏิบัติดำเนินงานของครูที่ปรึกษา เพื่อการดำเนินงานอย่างมีระบบ ควรวางแผนการให้คำแนะนำ ตรวจสอบ นิเทศ ประเมินผล และรายงาน
- 2.3 ประสานการทำงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ดำเนินการได้ตามมติหรือนโยบายที่คณะทำงานโครงการ สอธ. มอบหมายให้ปฏิบัติ บรรลุตามจุดประสงค์
- 2.4 ให้คำปรึกษา นิเทศ ตรวจสอบ ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่กลุ่มนักเรียนเริ่มดำเนินงานโครงการจนสิ้นสุดกระบวนการนี้
- 2.5 ประเมินผลรายงาน ต้องมีการรายงานผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไข และประเมินผลเมื่อโครงการนี้เสร็จสิ้น แล้วรายงานผลต่อไป

3. ขั้นตอนการดำเนินงานของนักเรียนที่สนใจในการทำโครงการประกอบอาชีพอิสระ ต้องศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน ดังระบุไว้ในคู่มือนักเรียนการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน (2535 ข : 8) ดังนี้

- 3.1 ทำความเข้าใจในโครงการ
- 3.2 การรวมกลุ่มเพื่อทำโครงการ สอธ.
- 3.3 ศึกษาข้อมูลรายละเอียดงานอาชีพที่สนใจและถนัด
- 3.4 เลือกที่ปรึกษาโครงการ สอธ.
- 3.5 ขอจัดตั้งกิจการ
- 3.6 เขียนโครงการเพื่อขออนุมัติร่วมกับที่ปรึกษา
- 3.7 จัดหาแหล่งเงินทุน
- 3.8 เรียกประชุมผู้ร่วมลงทุนกำหนดหน้าที่
- 3.9 เตรียมแผนการดำเนินงาน
- 3.10 ดำเนินงานตามแผน
- 3.11 สรุปรายงานผลโครงการ

การปรับปรุงและพัฒนางานอาชีพ

กรมวิชาการ (อัมพา บุษศิริรักษ์. 2537 : 27 ; อ้างอิงมาจากกรมวิชาการ.

2535 : ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึงการที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่ให้ก้าวหน้ามั่นคงได้นั้น จะทำเมื่อจบสิ้นโครงการที่กำหนดไว้ในแผน และได้มีการประเมินผลการดำเนินงานในโครงการนั้นแล้ว ซึ่งผลประเมินทั่วไปจะออกมา 2 ลักษณะคือ

1. ไม่บรรลุผลตามโครงการ
2. บรรลุผลตามโครงการ

เมื่อนักเรียนทราบผลการปฏิบัติงานอาชีพที่นักเรียนได้ประเมิน ก็จะทราบว่างานอาชีพที่ทำอยู่นั้นจะต้องปรับปรุงหรือพัฒนาต่อไป คือ ถ้าผลการประเมินบอกว่าไม่บรรลุผลก็ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข และถ้าผลการประเมินบอกว่าบรรลุผลตามโครงการ นักเรียนก็ต้องกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่จะพัฒนางานอาชีพที่ทำอยู่ให้ก้าวหน้ามั่นคงมากขึ้น ซึ่งทั้ง 2 กรณีที่ได้จากการประเมินนักเรียนจะต้องนำผลไปดำเนินการต่อ คือต้องปรับปรุงหรือต้องพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าเป็นโครงการที่ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าทำ มีความอดทน รับผิดชอบ รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีคุณธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งผู้เรียนจะค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และมีทักษะในการประกอบอาชีพด้วยตนเองเพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่อไป แต่หากการดำเนินงานตามโครงการประกอบอาชีพอิสระต้องประสบปัญหาในการดำเนินงานและถ้าไม่ได้รับการแก้ไขสิ่งที่มุ่งหวังย่อมจะไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จุฬารัตน์ ตั้งสุวรรณพานิช (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามโครงการการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

เพื่อประกอบอาชีพอิสระ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ และนักเรียนแผนการเรียนเพื่อประกอบอาชีพอิสระซึ่งร่วมโครงการในปีการศึกษา 2530 พบว่า การเตรียมการในด้านการจัดตั้ง คณะกรรมการ การปฏิบัติการมีการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจในสิทธิ และประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ วิธีการเขียนโครงการ วิธีการขออนุมัติ การให้ข้อมูลอาชีพ แก่แก่นักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำปรึกษาหารือรายละเอียด การเขียนโครงการอาชีพที่มีแนวทาง ดำเนินการได้ ซึ่งนักเรียนจะต้องสำรวจความพร้อมในการประกอบอาชีพของตนเอง ตลอดจน ทำปฏิทินปฏิบัติงานการดำเนินงานมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพ สำหรับปัญหา พบว่า คณะกรรมการขาดความพร้อม ความร่วมมือ ตลอดจนความกระตือรือร้นในการทำงาน คณะอาจารย์ ผู้ปกครองและนักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินโครงการ โครงการไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เนื่องจากค่านิยมของผู้ปกครองจึงทำให้นักเรียนขาด ความเชื่อมั่นในตนเอง

สมปอง จันทรมานิตย์ (2533) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ อิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมกับไม่เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระ โรงเรียนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า แรงจูงใจในการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียนที่ เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระและนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโครงการอาชีพอิสระ แตกต่างกันอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อารีรัตน์ พัฒนเพ็ญ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการทดลองใช้ข้อมูลด้านอาชีพต่อการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติต่ออาชีพอิสระของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลปรากฏว่านักเรียนที่ได้รับข้อมูลด้านอาชีพอิสระมีความสนใจ ต่ออาชีพอิสระสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปกรณ วังศ์สวัสดิ์ (2533) ได้ทำการทดลองเรื่อง ผลการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพที่มี ต่อความสนใจอาชีพอิสระในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยชุดการสอนแนะแนวอาชีพมีความสนใจอาชีพ อิสระในท้องถิ่นสูงขึ้น หลังจากที่ได้รับการสอนจากชุดการแนะแนวอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

ยุพิน ประจวบเหมาะ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประกอบอาชีพอิสระ ทนทาง แก่ไขปัญหาการวางงานของบัณฑิตเศรษฐศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากคณะ เศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 1,103 คน พบว่า บัณฑิต เศรษฐศาสตร์ยังมีปัญหาการวางงานในระดับสูงอยู่ถึงร้อยละ 43.6 งานส่วนใหญ่ที่ทำคืองาน พนักงานขายของหน่วยงานต่าง ๆ ร้อยละ 63.8 และที่ทำงานโดยเป็นเจ้าของกิจการมีเป็น ส่วนน้อย ร้อยละ 22.6 โดยที่มีความประสงค์จะไปประกอบอาชีพอิสระมากถึงร้อยละ 83.4 แต่ยังคงขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ

นงราม เศรษฐพานิช และคณะอื่น ๆ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารและ การจัดการศึกษาของกรมสามัญศึกษา : การส่งเสริมเพื่อการประกอบอาชีพส่วนตัวและการก้าว เข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก จากผลการวิจัย บัณฑิตครุฑวงครีวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เลือกประกอบอาชีพของผู้สำเร็จทุกกลุ่ม บัณฑิตด้านชุมชนมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้สำเร็จที่ประกอบอาชีพ ส่วนตัว แต่ไม่มีอิทธิพลต่อกลุ่มที่ประกอบอาชีพรับจ้าง บัณฑิตด้านโรงเรียนมีอิทธิพลมากที่สุด บัณฑิต คุณลักษณะส่วนตัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เลือกประกอบอาชีพของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว

สุรินทร์ กลีบทอง (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานตามโครงการ ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษาในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแนว ปฏิบัติตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระโดยยึดนโยบายของกรมสามัญศึกษา มีการ จัดตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยครูกับนักการธนาคาร นักธุรกิจ หรือผู้นำชุมชน ทำหน้าที่ พิจารณาอนุมัติโครงการ มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร อาคารสถานที่ เอกสาร และจัด ให้มีการชี้แจงการดำเนินงานตามโครงการ ปัญหาที่พบได้แก่ ผู้ร่วมงานไม่รับผิดชอบงานตามที่ได้ รับมอบหมาย คณะกรรมการที่เป็นบุคคลภายนอกไม่มีเวลาจึงให้ความร่วมมือน้อยกว่าที่ควร ครู ไม่เห็นความสำคัญของโครงการ อาคารสถานที่ไม่สะดวกและไม่เหมาะสม

ในทางปฏิบัติ การดำเนินงานประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของ นักเรียน ส่วนใหญ่สนับสนุนให้นักเรียนจัดตั้งกลุ่มเพื่อร่วมกันลงทุนทำกิจการโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ของโครงการ ซึ่งจะจัดให้มีการสำรวจอาชีพ หากความเป็นไปได้ของโครงการ เขียนโครงการ

เสนอคณะกรรมการเพื่อขออนุมัติ และดำเนินการตามโครงการที่ได้กำหนดไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่พบว่า ครูมีภาระหน้าที่ประจำมาก ทำให้ขาดการเอาใจใส่แก่นักเรียน ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนน้อย บุคคลที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในระบบขั้นตอนของการดำเนินงาน การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับแหล่งวิชาการและตลาดรองรับผลผลิตมีน้อย คณะกรรมการไม่มีเวลาพอที่จะเข้าประชุม สำหรับปัญหาของนักเรียน ได้แก่ ขาดความกระตือรือร้น ขาดความรับผิดชอบ และขาดการชี้แนะแนวทางในการดำเนินงานอย่างชัดเจน

ในด้านของการนิเทศ ติดตามผล สรุปผล และการรายงานผลของการดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่จะมีการจัดทำเอกสาร การนิเทศ ติดตามผล ตรวจสอบการปฏิบัติงาน กำหนดระยะเวลาในการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่พบ ได้แก่ บุคลากรมีเวลาไม่เพียงพอ ไม่มีความเข้าใจในระบบและขั้นตอนในการดำเนินงาน ครูที่ปรึกษาล่าช้าขาดการเอาใจใส่ ขาดการวางแผนในการจัดทำรายงานที่ชัดเจนและเวลาในการดำเนินงานมีอย่างจำกัด

งานวิจัยต่างประเทศ

× บีช (Beech. 1967 : 1125-A) ได้ศึกษาเรื่องระดับความพอใจ เจตคติ ค่านิยม และแรงจูงใจระหว่างบุคคล ผลการวิจัยพบว่า บุคคลได้รับการถ่ายทอดความสนใจ เจตคติ ค่านิยม จากบุคคลและสภาพแวดล้อมซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมทั่ว ๆ ไปและฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา

∨ แชนเนย์ (Channay. 1969 : 2957 - 2959-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกอาชีพของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะพิจารณาด้านการเงิน เกียรติยศสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

จากเอกสารการวิจัยข้างต้นพอสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาการทางอาชีพของนักเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพอิสระอยู่หลายประการ เช่น การขาดความรู้ความสามารถ ขาดประสบการณ์ และขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ สิ่งเหล่านี้ทางโรงเรียนมีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาความพร้อม ความรู้ความเข้าใจ โดยการจัดการเรียนการสอนและเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง ในการศึกษาเอกสารและ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การศึกษาปัญหาการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน จะช่วยให้ทราบถึงปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดดำเนินการประกอบอาชีพอิสระที่ทำให้ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายนั้นมีอะไรบ้าง เพื่อนำมาเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เสริมสร้างคุณธรรมในการทำงานและส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นลุ่ลงไปอย่างเหมาะสมอันจะทำให้เด็กเรียนมีพัฒนาการด้านอาชีพ มีทักษะในการประกอบอาชีพและมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคตสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือคุณลักษณะที่ดีในการประกอบอาชีพนั่นเอง